

REFORMA AGRARĂ DIN TRANSILVANIA (30 IULIE 1921) ÎN RAPORT CU DISPUTA PRIVIND OPTANȚII UNGURI

Ioan Sabău-Pop⁷⁵

REZUMAT

Articolul analizează complexitatea juridică și istorică a Reformei Agrare din 30 iulie 1921 în Transilvania, pusă în contrast cu disputa internațională a „optanților unguri”. Prin prezenta ne propunem să evidențiem faptul că reforma nu a fost doar o măsură economică de modernizare, ci și un act de justiție istorică menit să corecteze discriminările seculare exercitate asupra populației românești prin sistemele feudale. În centrul analizei se află disputa procesuală dintre România, reprezentată de Nicolae Titulescu, și Ungaria, susținută de Albert Apponyi, conflict soluționat în perioada interbelică prin transformarea dreptului de proprietate al marilor latifundiari maghiari în drept de creanță. Studiul demonstrează că statul român și-a onorat obligațiile de despăgubire prin Fondul Agrar de la Basel până în anul 1938, situația fiind atunci definitiv tranșată. Lucrarea trage un semnal de alarmă asupra realităților post-decembriste, criticând revigorarea pretențiilor de restituire emise de urmașii optanților. Ignorarea antecedentelor juridice și a plăților deja efectuate de statul român a condus la erori judiciare grave și la o dublă despăgubire nejustificată, periclitând interesele naționale. Studiul își propune să restabilească

⁷⁵ Doctor în drept, avocat, profesor emerit, Universitatea de Medicină, Farmacie, Științe și Tehnologie „George Emil Palade” din Târgu Mureș, E-mail: cabinet.sabau_pop@yahoo.com.

adevărul documentar privind caracterul unitar al legislației agrare românești.

Cuvinte-cheie: Reformă agrară, optanți unguri, Tratatul de la Trianon, Nicolae Titulescu, retrocedări.

1. INTRODUCERE

După anul 1990, a revenit în actualitate disputa istorică privind proprietatea în legătură cu reforma agrară din Transilvania, adoptată prin Legea din 30 iulie 1921. Aceasta este raportată la pretențiile urmașilor așa-zișilor „optanți unguri”, așa cum au fost aceștia definiți prin Tratatul de la Trianon din 4 iunie 1920. Este cunoscut faptul că agenda publică a țărilor europene după anul 1921 a vizat disputa procesuală dintre statul român, reprezentat de echipa coordonată de ilustrul diplomat Nicolae Titulescu, și Guvernul Ungariei, care îl avea ca reprezentant pe Albert Apponyi în susținerea pretențiilor drepturi istorice asupra marilor proprietăți latifundiare din Transilvania.

Urmașii marilor proprietari (grofi, conți, baroni) au optat pentru plecarea din Transilvania în momentul reunirii cu țara-mamă, România Întregită. Ignorând realitățile istorice și juridice din perioada interbelică și profitând de confuzia legislativă sau de slăbiciunile autorităților, aceștia au resuscitat pretenții privind restituirea unor proprietăți deținute de înaintașii lor în urmă cu mai bine de patru generații. Legea Reformei Agrare din 30 iulie 1921, denumită „pentru Ardeal, Banat și Crișana”, avea particularitatea de a îndrepta grave nedreptăți istorice. Populația de origine română din Transilvania fusese supusă unor constrângeri sociale și economice generate de rânduiețile feudale ale ocupanților vremelnici, care îi negau existența și originile.

Statul Național Român, rezultat istoric și geografic al plebiscitului de la 1 Decembrie 1918 și confirmat ulterior prin Tratatul de la Trianon, avea o nevoie stringentă de organizare socială și de statuarea unor rânduieli necesare pentru progresul țării în context european. Reforma agrară a împlinit unul dintre dezideratele locuitorilor satelor care au purtat secole la rând povara jugului străin. Aceștia au fost nevoiți să lucreze pământurile lor strămoșești pentru persoane străine de neam, acestea fiindu-le răpite de ocupanți.

Disputa dintre statul român și guvernul ungar, în calitatea sa de reprezentant al optanților, s-a finalizat prin procese internaționale. Statul român și-a asumat obligația de a despăgubi foștii optanți unguri în conformitate cu hotărârile judecătorești și arbitrajul de la Paris. Astfel, au fost efectuate vărsăminte în Fondul Agrar de la Basel între anii 1927 și 1938, moment în care plățile au fost sistate sub dictatura Regelui Carol al II-lea. Cert este că dreptul de proprietate a fost transformat atunci într-un drept de creanță, iar situația a fost tranșată definitiv.

În prezent, după anul 1990, autoritățile administrative și judiciare ale statului român se confruntă din nou cu restituirile pretinse de urmașii foștilor optanți. S-a ajuns la o situație scăpată de sub control în care s-a restituit sau s-a plătit încă o dată contravaloarea a sute de mii de hectare de teren. Hotărârile contradictorii pronunțate de responsabilii administrativi și de către instanțe constituie cel puțin un indiciu de complicitate sau de trădare a intereselor statului român.

Studiul de față își propune o analiză secvențială a reformei agrare din România interbelică și a măsurilor legislative aferente. Vom demonstra că reforma agrară pentru Transilvania nu a fost un

act singular, așa cum s-a susținut în mod eronat, din inconștiență, de către factorii de putere ai zilelor noastre.

2. CONTEXTUL GENERAL AL PROPRIETĂȚII AGRARE

După împlinirea visului secular al poporului român, s-a înfăptuit întregirea neamului românesc prin entuziasmul general care a dus la momentul 1 Decembrie 1918 de la Alba Iulia, cetatea care a găzduit acest punct cardinal al tuturor ținuturilor locuite de la începutul vremurilor, și s-a înfăptuit, ca actualitate și perspectivă, reorganizarea socială și economică a statului român.

Unirea cea Mare, întregirea neamului românesc în noul stat, pe lângă entuziasmul întregirii naționale, odată cu unitatea națională, trebuia să aducă cu sine realizarea unor năzuințe care să îndrepte starea de înapoiere a populației trăitoare până atunci în provincii istorice diferite, parte din ele și în etape istorice aflate sub stăpâniri străine. Vechile rânduieli, unele încă în forme feudale în care a fost ținută populația românească chiar și în prima jumătate a secolului XX, și exemplificăm în acest caz Transilvania, care a stat sub stăpânirea efectelor negative ale dualismului austro-ungar de la 1867, și Basarabia eliberată de sub cnutul Imperiului Rus prin aderarea la Marea Unire în data de 27 martie 1918, în urma votului Sfatului Țării, impuneau o nouă abordare.

În concertul statelor și națiunilor europene nou-formate, apărute sau care au supraviețuit Marelui Război, România trebuia să își găsească cadența, dar, înainte de toate, să răspundă prin măsuri, reforme social-economice, imenselor așteptări din partea populației devenite parte, prin dobândirea cetățeniei române, în contextul noilor granițe naționale. România, astfel întregită și recunoscută

internațional în noile granițe geografice prin Tratatul de la Trianon din 4 iunie 1920, s-a trezit dintr-o dată confruntată cu un amalgam de organizări administrative, legiuiri diferite și obiceiuri cultural-istorice existente în fiecare provincie, generate de stăpânirile străine vremelnice și care s-au împământenit puternic în mentalitatea colectivă, inclusiv în comunitățile românești, chiar și în cele mai omogene. Organizarea autorităților laice și bisericești, legislația, dezvoltarea economică erau diferite și se impunea să fie o structură unitară, necesară pentru funcționarea statului român.

Între marile probleme cu care s-a confruntat România Unită erau aceea a proprietății agrare unde, pe lângă acumularea nedreptăților seculare, relațiile de producție și distribuire economică erau dezavantajoase pentru marea masă a țărănimii. Ținând seama de realitatea că populația, în marea majoritate, locuia în zone rurale, la sate, agricultura și creșterea animalelor fiind ocupațiile tradiționale, trebuia dată satisfacție vechiului deziderat al împrumătăririi, ceea ce se putea face doar prin redistribuirea proprietății agrare.

Reforma agrară nu ar fi putut să mai întârzie; era, înainte de toate, o promisiune a coroanei făcută țăranilor-ostași la începutul războiului în Vechiul Regat și devenise de actualitate și în celelalte provincii, precum Transilvania și Basarabia, după secole de pribegie, de nedreptate și menținere în stare de inferioritate socială, națională și economică. Bucuria Marii Uniri trebuia să însoțească diametral abandonarea poverilor trecutului; trebuiau luate fără întârziere măsuri de înlăturare a nedreptăților și neajunsurilor, precum și dată satisfacție socială și economică celor care au dus greul evenimentelor din timpul conflagrației (ostași în tranșee și familii rămase cu nenumărate lipsuri în sate). Înlăturarea tuturor neajunsurilor devenite cronice era necesară însă și pentru

descătușarea economică a țării, prin stabilirea acelor raporturi sociale și politice care să ducă la progresul națiunii române. Sunase ceasul vechilor stări de proprietate, marilor latifundii și marilor proprietăți deținute de un număr restrâns de proprietari ce nu mai corespundeau presiunilor timpului; venise, așadar, momentul să se abandoneze reminiscentele raporturilor feudale care au stat la originea lor, adică, cu alte cuvinte, să fie o redistribuire a proprietății agrare. Preocuparea a stat în atenția frunțașilor intelectuali ai vremii și, desigur, în cea a autorităților noului stat în urma unirii.

3. SCURTĂ ENUMERARE A REFORMELOR AGRARE ÎN SPAȚIUL ROMÂNESC

Dezideratul redistribuirii proprietății funciare a stat în atenția și speranța poporului român chiar dinainte de prima conflagrație mondială, însă condițiile au devenit favorabile după anul 1918, fiind generate și de contextul civilizației europene. Ne permitem, în continuare, să evocăm o înșiruire a principalelor momente privind reformele agrare în spațiul geografic trăitor al poporului român.

După Unirea Principatelor, domnitorul Alexandru Ioan Cuza a impus Legea Reformei Agrare de la 15 august 1864. Legea a extins sfera persoanelor de la care s-au preluat terenuri agricole, respectiv marile proprietăți boierești, mănăstirile închinat (în urma legii privind secularizarea averilor mănăstirești). Au făcut excepție proprietățile obștilor comunale de moșneni și răzeși, în care activitatea productivă era desfășurată sub o formă de devălmășie, adică în comun, fără ca o anumită persoană să aibă o proprietate anume delimitată. Prin reforma lui Cuza, au fost împrumietărite aproximativ 450-500 de mii de familii, iar suprafețele de pământ

care au făcut obiectul reformei au fost de circa 2 milioane de hectare⁷⁶.

Prin aceeași lege, țăranii au fost absolviți de sarcini și obligații feudale, precum claca. Legea reformei agrare a lui Cuza a nemulțumit marii moșieri, acest fapt constituind chiar unul dintre motivele pentru care domnitorul a fost înlăturat de la conducerea Principatelor în 1866..

O altă lege este cea privind răscumpărarea embaticurilor din aprilie 1889, prin care bunuri ale statului au fost date comunităților locale, beneficiind de aceasta o parte importantă a țăranimii.

De asemenea, ca urmare a promisiunilor făcute de către Rege și Guvernul României țăranilor care au fost înrolați în Primul Război Mondial, este Legea pentru Reforma Agrară din Vechiul Regat din 1918, promulgată prin Decretul-Lege 3697/1918 care, în esență, a redus marile proprietăți succesiv până în anul 1930.

Pentru Basarabia, reforma agrară a fost instituită ca urmare a celor votate de către Sfatul Țării la 27 noiembrie 1918 și decretată prin recunoaștere de către România Unită prin Decretul-Lege 1936/1920, fiind ratificată, în mare măsură, reforma adoptată de către organul reprezentativ al Basarabiei.

Pentru Oltenia, Muntenia, Moldova și Dobrogea s-a promulgat Legea Reformei Agrare aprobată prin Decretul 3093/14.07.1921, în urma căreia s-a emis și un regulament de punere în aplicare, având la bază hotărâri de expropriere supuse unei îndelungate proceduri. Această lege a privit exproprierea unor moșii mai mari de 100 de hectare, indiferent de cine erau proprietarii; desigur, această lege conține și unele excepții, fără a fi cazul să

⁷⁶ Doina Rotaru și Doina Dunca, *Dobândirea proprietății imobiliare în România*, București, Editura Notarom, 2020, p. 119.

intrăm în detalii suplimentare. Legea cuprindea, însă, măsuri de a da caracter efectiv împrumutării, însă cu grija pentru foștii proprietari de a fi despăgubiți⁷⁷.

În fine, Legea privind Reforma Agrară din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș, aprobată prin Decretul 3610/30.07.1921, pe care o vom analiza în mod particular, fiind și obiectul studiului de față.

4. PARTICULARITĂȚI ȘI CONTROVERSE PRIVIND DISPUTA JURIDICĂ DIN JURUL REFORMEI AGRARE DIN 30 IULIE 1921

Această reformă agrară a venit ca să repare multiplele nedreptăți istorice la care a fost supusă populația românească secole la rândul. Ca precedente istorice, amintim răscoalele țărănești care au fost reprimare sângeros, respectiv Răscoala de la Bobâlna din 1437; mișcarea revoluționară din Transilvania condusă de nobilul secui Gheorghe Doja la 1514, evenimente care au atras după sine o serie de măsuri în urma cărora populația românească a fost supusă secole la rând nelegiuirilor, în primul rând prin nerecunoașterea ca națiune de sine-stătătoare și prin sălbatică exploatare economică.

La baza acestor măsuri care vizau pauperizarea totală a primilor și vechilor locuitori ai Transilvaniei, a fost promovată, prin legiuirea cunoscută sub numele de „Tripartitul lui Werboczy” de la 1517, apoi succesiv prin „Aprobatae Constitutiones” de la 1653 și compilațiile de la 1669, aceste măsuri au luat țaranului, în special

⁷⁷ Mircea Georgescu, *Reforme agrare. Principii și metode în legiuirile române și străine*, București, Institutul de Drept Agrar și Economie Agrară din România, Tipografia „Bucovina” I. E. Torouțiu, 1943.

celui român, orice drept, ceea ce a dus la cumularea stării de inferioritate socială și materială a acestei populații.

Preocupări pentru reforma agrară în Transilvania prin exproprierea marilor proprietăți latifundiare ale groșilor și baronilor unguri, au stat pe agenda de lucru a Consiliului Dirigent încă de la înființarea acestuia, organism care a pregătit lucrările și a contribuit la succesul Marii Uniri de la 1918. În perioada premergătoare acestui moment, sub stăpânirea Imperiului Austro-Ungar, proprietățile din Transilvania, respectiv bunurile deținute de Monarhia Austro-Ungară, ca stat imperial, erau de două categorii: prima, revenea monarhiei bicefale, și la dispoziția Cancelariei Imperiale propriu-zise, și a doua, bunurile ce reveneau Ungariei ca parte statală a Monarhiei bicefale. De aici s-a născut și întâia dificultate de partajare a proprietății publice existente dinainte de 1867, an care marchează apariția dualismului, deoarece bunurile din a doua categorie nu s-au transmis formal Ungariei, pactul dualist având atunci o semnificație pur politică. Sunt incluse în proprietatea imperiului instituțiile publice, garnizoanele militare și grănicerești cu teritoriile aferente, și numeroase proprietăți construite din fonduri publice generate de entități înființate de Împărăteasa Maria Tereza și fiul său Iosif al II-lea. Aceste bunuri astăzi sunt revendicate în mod ilegal de către entități fictive⁷⁸.

După anul 1920, guvernul ungar a făcut eforturi să recupereze aceste bunuri sau să le transmită unor particulari de naționalitate maghiară. Cert însă că aceste bunuri pe care le-am caracteriza în prezent „de utilitate publică” și care erau asimilate în mod asemănător și în acea perioadă, aflate pe teritoriul Transilvaniei

⁷⁸ Dumitru Șandru, *Reforma agrară din 1921 în România*, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1975.

au intrat oficial în componența patrimonială a României cu obligația de a plăti creanțele accesorii acestor proprietăți. Aceasta a avut loc pe principiul internațional al succesiunii statelor, adică statul care a dobândit un teritoriu, în cazul nostru România a obținut teritoriul consfințit prin Tratatul de la Trianon, exercitându-și pe deplin suveranitatea asupra aceluia teritoriu, sens în care bunurile publice ale fostului stat succedat (Monarhia Austro-Ungară) îi revin, precum și obligațiile aferente acestui transfer de proprietate⁷⁹.

În schimb, regimul juridic al proprietății private nu se schimbă, titularii dreptului de proprietate rămân aceleași persoane, adică persoane juridice, entități private și persoane fizice. În Tratatul de la Trianon sunt prevăzute două aspecte importante pentru analiza de față, anume problema optanților unguri și exproprierea prin reforma agrară efectuată de statul român.

Ca urmare a schimbărilor teritoriale de după Primul Război Mondial, a dezorganizării și desființării Imperiului Austro-Ungar, s-a pus problema cetățeniei locuitorilor în statele succesoare imperiului. În Transilvania, în principal marile proprietăți latifundiare erau deținute de către grofi, în studiile de specialitate se relevă faptul că 80% din proprietățile funciare ale Transilvaniei aparțineau acestora, desigur, pe temeiul unor nelegiuiri istorice. Prin Tratatul de la Trianon s-a reglementat situația cetățeniei, în sensul că persoanele care au avut cetățenia ungară și locuiau în Transilvania, au avut dreptul de opțiune într-un termen de 6 luni în ce privește posibilitatea de a alege între cetățenia română sau ungară. Majoritatea dintre marii proprietari latifundiar care se

⁷⁹ Onisifor Ghibu, *Acțiunea catolicismului unguresc și a Sfântului Scaun în România Întregită. Raport înaintat M. S. Regelui Carol II*, Cluj, Institutul de Arte Grafice „Ardealul”, 1934.

considerau maghiari au optat pentru cetățenia ungară, au plecat din Transilvania și de aici terminologia utilizată de „optanți unguri”.

Ca urmare a legiurii de expropriere și înfăptuire a reformei agrare de la 30 iulie 1921 și proprietățile acestora au făcut obiectul exproprierii de către statul român. Acești optanți nu au recunoscut legea reformei agrare, s-au împotrivit exproprierii și au făcut demersuri insistente la instanțele europene, în fața guvernelor străine, pentru a-și afișa pretinsa nedreptate. De menționat că legea a fost aplicată în mod egal atât în ce privește persoanele fizice sau juridice vizate de expropriere, cât și în privința beneficiarilor reformei agrare. Aceștia din urmă au fost locuitorii țărani români, secui, unguri și sași din Ardeal, cu toții au beneficiat de aceeași repartiție de suprafețe agricole. Disputa de proprietate începută inițial în fața instanțelor românești, la Curțile de Apel s-a soluționa în mod nefavorabil pentru optanți.

În etapa următoare, optanții unguri sub cupola guvernului ungar, au făcut demersuri la instanțele internaționale, în speță, la Liga Națiunilor precum și la Curtea de Arbitraj din Paris, situație procesuală care s-a întins prin nenumărate procese care au ținut agenda Europei timp de peste șapte ani. În esență, optanții unguri susțineau că au fost discriminați prin lege, ca nu li s-a respectat dreptul de proprietate invocând textele Tratatului de la Trianon prin care în mod expres se prevedea, într-adevăr, că proprietatea privată/individuală nu poate să fie afectată prin măsuri de autoritate luate de statul român. Exproprierea privea în sine, plata în echivalent de către statul român a contravalorii suprafețelor latifundiare expropriate și de care despăgubiri să beneficieze foștii proprietari, mai precis, optanții unguri.

A luat astfel naștere o dispută politică și juridică centrată pe pretențiile optanților unguri care, pe de o parte, negau reforma

agrară a statului român și pe de altă parte, cereau despăgubiri exagerat de disproportionale, ceea ce depășea bugetul statului român și în același timp, de departe și evaluare corectă a valorii terenurilor agricole, păduri, pășuni, arabile. Invocarea avea ca argument principal situația istorică de proprietate și care a antrenat în dispută atenția multor personalități din Europa. Răspunsul pe care l-a dat bunăoară președintele Franței Poincare, din care cităm: „*O stăpânire nedreaptă, chiar milenară, nu poate fi considerată legitimă în drept*”. La nivelul acestei personalități care a exprimat o concepție ce reprezintă un adevăr juridic indubitabil, aplicabil după principiile dreptului intern și internațional.

În câteva cuvinte, vom face referire la disputa pasională în cadrul celor „două tabere”, pe de o parte lumea modernă, civilizată, cu vederi liberale, cu fața spre viitor, reprezentată de „echipa” avocatului român, liberalul democrat Nicolae Titulescu și care l-a avut alături sprijin pe Alexandre Millerand, ex-prim Ministrul Franței și pe maestrul de drept internațional, care a făcut parte din comisiile privind convenția de despăgubire în urma Primului Război Mondial, avocatul Sigmund Rosenthal, și pe de altă parte Albert Apponyi, reprezentant al Ungariei, de altfel rafinat și bun orator, dar tributar unei concepții hungariste, retrograde, feudală și profund anacronică și nedreaptă pentru timpurile moderne la care întreaga Europă aspira.

La finalul conflictului, desigur, pe tărâm juridic, internaționalizat cu optanții unguri, diplomatul și omul de drept Titulescu, spunea:

„Când un stat, în lupta sa pacifică, de toate zilele, susține o teză dreaptă, cu fermitate și curtenie și pune în slujba ei, nu simple recriminațiuni de ordin național, ci rezistența pe principiile mari, internaționale, cari stau la baza raporturilor actuale între state,

punctul lui de privire sfârșește prin a se impune. Astfel că, în fața președinției Franței și a instituțiilor europene ale timpurilor, voluminoasa, laborioasa, dar mincinoasa documentație a Ungariei nu a putut convinge. Răspunsul președintelui Franței, Poincare, de la înălțimea demnității sale, constituie o replică riguroasă la concepția hungaristă venită din negurile istoriei și duplicitatea descoperită atunci când analitic au fost cercetate lucrările privind situația optanților unguri⁸⁰.

Optanții au avut ca purtător de interese Guvernul de la Budapesta, și care prin reprezentantul Albert Apponyi, a susținut că Ungariei i se face o nedreptate fiindcă cetățenii săi sunt deposedați de proprietățile lor din Transilvania. Apponyi a pretins o tratare diferențiată a optanților, adică un tratament preferențial comparativ cu ceilalți proprietari expropriați prin reforma agrară din România. În logica lor privilegiată, în cazul în care exproprierea se va menține, să fie stabilite despăgubiri cu mult mai mari peste cele stabilite de Legea Agrară din România.

În opoziție cu aceasta, se punea problema ca statul român să ia măsuri de organizare socială, de reformare a stărilor de lucruri din România, să își dezvolte instituțiile și în acord cu drepturile cetățenești ce trebuiau cunoscute, în mod egal pentru toți locuitorii țării, în noul context istoric modern să poată progresa, ceea ce prin rațiunile sale de acțiune era și aceea a statuării dreptului de proprietate pe temeiul unei legislații moderne și pe principii de egalitate care se putea face, desigur, doar prin reforma agrară, inclusiv cea pentru Transilvania. Ca urmare a disputelor purtate cu guvernul Ungariei și recunoscut în plan european, s-a reținut de

⁸⁰ Constantin D. Cutcutache, *Optanții unguri ai Transilvaniei și reforma agrară din România: un mare conflict internațional*, cu o prefață de Nicolae Titulescu, București, Tipografia Revistei Geniului, 1931, p. 12.

principiu realitatea argumentului că, prin aplicarea reformei agrare nu se contravine tratatului de la Trianon și nici drepturile foștilor proprietari, inclusiv a optanților care au venit cu pretenții exagerate și discriminatorii, aceasta pentru că, nu se putea crea o situație privilegiată străinilor, tratatul nu avea această menire de protecție a optanților unguri față de cetățenii români. Aceasta pentru că exproprierea marilor moșii, a imenselor proprietăți latifundiare, se află sub jurisdicția aceluiași regim, care din punct de vedere juridic trebuie să fie unitar, precum și la împrumutarea un tratament egal pentru țărani nevoiași, atât români cât și maghiari⁸¹.

În esență, reprezintă o valoare juridică incontestabilă faptul că dreptul de proprietate al optanților unguri s-a transformat în urma Acordului de la Paris, într-un drept de creanță, constituit prin două fonduri agrare la Basel (Franța). România a efectuat acolo vărsăminte la care a fost obligată, dar față de care s-a declarat de acord, în franci elvețieni și coroane aur. România a plătit la propriu, între anii 1927 și 1934 toate aceste proprietăți, adică echivalentul a 4,8 tone aur. La acestea se adaugă 87 milioane dolari despăgubiri de război care erau datorate de către Ungaria, României⁸². Această sumă nu a fost executată de către România, aceasta a renunțat ca să fie vărsată pentru optanți, și peste toate acestea, pentru a încheia definitiv diferendul cu preocuparea unui viitor pașnic, primul-ministru Brătianu a decis să ofere încă 10% peste aceste plăți ca răscumpărare. Sunt documente prin care Brătianu a acceptat și a

⁸¹ Codrin Munteanu (coord.), *Procesul optanților unguri. Mărturii documentare din arhivele Ministerului Afacerilor Externe al Republicii Franceze*, București, Editura Stefanida, 2018, p. 17.

⁸² ***, *Reforme Agraire en Roumanie. Et les optants hongrois... [Reformele agrare din România. Și optanții maghiari...]*, Academia Franceză, Paris, 1927.

plătit aceste sume în plus pentru așa-zisul „deranj de proprietate” din rațiuni de stat și pentru a încheie acest contencios istoric, cu scopul de a stabili, în sfârșit, relații normale cu Ungaria.

Reforma agrară din iulie 1921 a fost primită favorabil de statele europene, de întreaga lume civilizată, recunoscându-se ca fiind cel mai progresiv și marcant gest în domeniu, de pe continentul european. În aceste condiții, disputa istorică trebuia să se încheie și așa-zisa problemă de proprietate ancorată pe pretențiile optanților unguri să nu mai existe⁸³.

5. CONCLUZII

În concluzie, de reținut că diferendul româno-maghiar, afacerea optanților unguri în fața Societății Națiunilor, a constituit obiectul unor cercetări ample, personalități prestigioase care au fost implicate în cunoașterea fenomenului și disputei judiciare au remarcat poziția principială, democratică și îndreptățită a României, și care personalități au contribuit la stabilirea exactă a dreptului poporului român de a fi stăpânul teritoriului național.

Într-un studiu viitor vom aborda într-o formulă exhaustivă problematica optanților unguri readusă în actualitate după evenimentele din Decembrie 1989. Cu toate că acest contencios istoric a fost tranșat în instanțele internaționale ale timpului, el a revenit surprinzător în actualitate după anul 1990 când a patra generație a optanților revendică aceleași „drepturi” pentru care, în urma proceselor interne și internaționale, au fost stinse alături de

⁸³ Mircea Coșofreț, Ioan Sabău-Pop și Constantin Ceucă, *Reforma Agrară din România și optanții unguri din Transilvania*, Iași, Editura PIN, 2018, p. 14 și urm.

pretențiile lor desuete. Însă, sub obrocul trădării, al legislației confuze și al modului în care autoritățile legislative și administrative ale statului român au tratat și tratează această problemă, a dus la situația ridicolă de a readuce pe agenda zilei o dispută ce trebuia să fie definitiv încheiată, în fața instanțelor naționale și a Curții Europene de Justiție. Despre aceste aspecte, cu detalii, vom reveni în studiul viitor.

BIBLIOGRAFIE

***, *Reforme Agraire en Roumania. Et les optants hongrois... [Reformele agrare din România. Și optanții maghiari...]*, Academia Franceză, Paris, 1927.

Coșofreț Mircea, Sabău-Pop Ioan și Ceucă Constantin, *Reforma Agrară din România și optanții unguri din Transilvania*, Iași, Editura PIN, 2018.

Cutcutache D. Constantin, *Optanții unguri ai Transilvaniei și reforma agrară din România: un mare conflict internațional, cu o prefață de Nicolae Titulescu*, București, Tipografia Revistei Geniului, 1931.

Georgescu Mircea, *Reforme agrare. Principii și metode în legiuirile române și străine*, București, Institutul de Drept Agrar și Economie Agrară din România, Tipografia „Bucovina” I. E. Torouțiu, 1943.

Ghibu Onisifor, *Acțiunea catolicismului unguresc și a Sfântului Scaun în România Întregită. Raport înaintat M. S. Regelui Carol II*, Cluj, Institutul de Arte Grafice „Ardealul”, 1934.

Munteanu Codrin (ed.), *Procesul optanților unguri. Mărturii documentare din arhivele Ministerului Afacerilor Externe al Republicii Franceze*, București, Editura Stefanida, 2018.

Rotaru Doina and Dunca Doina, *Dobândirea proprietății imobiliare în România*, București, Editura Notarom, 2020.

Șandru Dumitru, *Reforma agrară din 1921 în România*, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1975.